

დაფუძნებელ კრების საპროკავანდო კომისიის გამოცემა.

6

6. ხო მერკი

საქართველოს
გუნდბრძოლი სიმღერები

ტფილისი
დაბმეუძნებელი კრების-სტამბა
1920

დამფუძნებელ კრების საპრობაგანდო კომისიის გამოცემა,

6

ბ. ზომბერიძე

სამართვალის =====
გუნდებრივი სიმღერა

1944
14461

ტფილისი
დამფუძნებელი კრების სტამბა
1920.

საქართველოს გუნაბრივი სიგლიდრა

შ ე ს ა ვ ა ლ ი .

როცა 1918 წლის 26 მაისს გამოცხადდა საქართველოს დამოუკიდებლობა, ბევრი ეჭვობდა, რომ ჩვენი პატარა რესპუბლიკა ამ საშინელ ისტორიულ ქარტეხილს გადაიტანდა და ფეხზე დადგებოდა. მარა უკვე ორ წელიწადზე მეტია, რაც ფაქტიურათ საქართველოს რესპუბლიკა არსებობს. დიდი გაჭირვება და ავი დრო გამოიარა მან ამ ხნის განმავლობაში. აურაცხელი დაბრკოლება ელობებოდა წინ, ბევრი მტერი ყავდა როგორც შინ, ისე გარეთ. მარა ყოველივე ამას სძლია პატარა ქვეყანამ, შედგრათ გადაიტანა მრავალი განსაცდელი და დღევანდლამდი მოაღწია მთლიანად და უვნებელათ. რა იყო ამის მიზეზი—ამის გარკვევას ჩვენ აქ არ შევუდგებით. აღვნიშნავთ მხოლოდ ფაქტს.

დღეს საქართველოს რესპუბლიკა მთელი განათლებული ქვეყნის მიერ ცნობილია როგორც სრულუფლებიანი წვერი ხალხთა ოჯახისა. ჩვენმა ხალხმაც ამ ხნის განმავლობაში ღრმად შეითვისა იდეა საქართველოს დამოუკიდებლობისა, საჭიროება მისი სახელმწიფოებრივი არსებობისა. ამ ჟამათ საქართველოს არ სცნობენ და მას ებრძვიან მხოლოდ მისი აშკარა მტრები და თითო-ოროლა გარეწარი. მთელი

ხალხი, მთელი დემოკრატია შეპყრობილია იმ აზრით, რომ რათაც დაუჯდეს, დაიცვას საქართველოს დამოუკიდებლობა, ვინაიდან ამ დამოუკიდებლობის დაცვასთან მჭიდროთ შეკავშირებულია მისი ბედ-იღბალი, მისი აწმყო და მომავალი.

ამ საყოველთაო შეგნებისა და დაინტერესების წყალობით ქართველმა ხალხმა პირდაპირ ჯოჯოხეთურ პირობებში არარასაგან შექმნა სახელმწიფო აპარატი, დაამყარა შედარებითი წესრიგი, ქალაქებსა და სოფლებში შემოიღო დემოკრატიული თვითმართველობანი, განახორციელა უდიდესი სოციალური რეფორმები.

ერთი სიტყვით, ქართველმა ხალხმა დაამტკიცა, რომ მას აქვს როგორც სურვილი, ისე უნარი სახელმწიფოს აშენებისა და დამოუკიდებელი ცხოვრების მოწყობის.

მარა შეიძლება გვითხრან: ერთია სურვილი — მეორეა შესაძლებლობა. საქართველოს რესპუბლიკას ხანგრძლივი არსებობა არ უწერია. უმთავრესი საბუთი, რომელიც წინათ ხშირათ მოყავდათ, ხოლო აქა-იქ დღესაც გაიგონებთ, ის არის, რომ საქართველო ღარიბი ქვეყანაა და საკუთარი საშვალეებით არსებობა არ შეუძლიაო. ეს მოსაზრება სერიოზული და ანგარიშგასაწევია. თუ ის მართალია, აშკარათ უნდა ვთქვათ. რომ მთელი ჩვენი მოქმედება უნაყოფო ყოფილა.

მართლაც, სახელმწიფოს არსებობის ერთი უმთავრესი პირობა ეკონომიური ცხოვრების მოწესრიგებაა. თუ ამ მხრივ სახელმწიფო ხანგრძლივად კოჭლობს—ის აღრე თუ გვიან აუცილებლად დაიშლება. სახელმწიფო მაშინ არის მტკიცე, თუ მას აქვს საშვალეობა დაიკმაყოფილოს ყველა თავისი მოთხოვნილება საკუთარი სიმდიდრით.

ეს რასაკვირველია იმას არ ნიშნევს, რომ მან მარტოდ-მარტო საკუთარი ნაწარმოებით იცხოვროს. პირიქით ჩვენ ვიცით, რომ არც ერთ ქვეყანას არ შეუძლია არსებობა სრულიად განმარტოებით, ცალკე, თუ სხვა ქვეყნებთან არ გააბა ეკონომიური და სააღებმიცემო ურთიერთობა. ქვეყნათ არ არსებობს ისეთი სახელმწიფო, რომელიც მარტო საკუთარი ნაწარმოებით იკმაყოფილებდეს ყველა თავის მოთხოვნილებებს. ახალდელი ომის დროსაც კი მტრის მიერ გარემოცული გერმანია ახერხებდა სხვა და სხვა საშვალეობით უცხოეთიდან საქონლის მიღებას. თუ დაბოლოს გერმანიას მაინც სძლიეს მოპირდაპირე ქვეყნებმა სწორეთ იმიტომ, რომ ის ჩაკეტეს და მოუსაპეს საშვალეობა საკმაოდ რაოდენობით მიეღო გარეშე ქვეყნებიდან საჭირო საქონელი,

ჩვენ დღეს ბევრ თავის მოთხოვნილებას ვიკმაყოფილებთ ცხრა მთას იქიდან მოტანილი ნაწარმოებით: ხშირათ ვჭამთ კანადის პურს, ვიცვამთ ამერიკიდან მოტანილ ტანსაცმელს, ავადმყოფებს ვაქიმობთ გერ-

მანიაში დამზადებული წამლებით და სხვ. არ არის ისეთი ქვეყანა, რომელთანაც პირდაპირ თუ არა პირდაპირ რაიმე ეკონომიური კავშირი არ გვქონდეს.

მთელი დედამიწის ზურგი წარმოადგენს ერთს მთლიან ეკონომიურ სხეულს, რომლის ცალკე ნაწილს არ შეუძლია არსებობა, თუ მოწყვეტილი დარჩა მთელისაგან. უფრო მარტივათ, რომ ვთქვათ, მთელი ქვეყანა ერთი სახელოსნოა, სადაც მზადდება აურაცხელი ნაწარმოები, რომელიც შემდეგ ცოტათ თუ ბევრათ სისწორით ნაწილდები ყველას შორის. მარა ნაწილდება, რასაკვირველია, გაცვლა-გამოცვლის საფუძველზე, ე. ი. უცვლიან იმას, ვისაც სამაგიერო აქვს მისაცემი. ჩვენი ქვეყანაც ღღეს ამ საერთო სააღებმიცემო ურთიერთობაშია ჩაბმული, კითხვა იბადება შეუძლია თუ არა მას დაიკმაყოფილოს თავისი მოთხოვნილება, მოიზიდოს უცხოეთიდან საჭირო საგნები და ღირებულებანი და მისცეს მას სამაგიერო საქონელი. თავის თავად ცხადია, რომ ქვეყანა, რომელიც მუდამ მათხოვრობს, ე. ი. სხვას ართმევს, სხვისგან თხოულობს და თითონ კი ვერაფერს აძლევს, — ასეთი ქვეყანა დიდხანს ვერ იარსებებს, ის მალე დაუძლოურდება და დაკარგავს თავის დამოუკიდებლობას. ამიტომ სახელმწიფოს ცხოვრებაში ეკონომიურ მომენტს, მეურნეობის მოწესრიგების საკითხს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს.

როგორც ვთქვით, ჩვენი დამოუკიდებლობა უბრალო ჩხირკედელაობათ უნდა ჩაითვალოს, თუ აღმოჩნდება, რომ არ შეგვწევს ძალა გამოენახოთ საკუთარი საშვალეები და დავიკმაყოფილოთ ჩვენი ნივთიერი და კულტურული მოთხოვნილებანი.

ამ ჟამათ საქართველოს რესპუბლიკის წინაშე ყველაზე უფრო მწვავეთ ეს საკითხი სდგას. ეკონომიური ცხოვრების მოუწესრიგებლობას ჩვენ ვგრძობთ თითოეული ფეხის ნაბიჯზე, ცხოვრების ყველა დარგში.

რუსეთის მთავრობამ მეტად ცუდი მემკვიდრეობა დაგვიტოვა. ის აქ აწარმოებდა ჩვენი კუთხის დასუსტების პოლიტიკას, სდევნიდა ხალხის თვითმოქმედობას—თაოსნობას, ხელს უშლიდა ადგილობრივ მრეწველობის განვითარებას და ტყვილა-უბრალოდ ფლანგავდა აუარებელ სიმდიდრეს. ასეთი პოლიტიკის შედეგია, რომ ჩვენი ქვეყანა დღეს ჩამორჩენილი და ღარიბი ქვეყანაა.

ამიტომ ჩვენ იძულებული ვართ თითქმის ყველაფერი უცხოეთიდან შემოვიტანოთ; ნემსი და ძაფიც კი უნდა იქიდან მივიღოთ. ამიტომ ჩვენი სავაჭრო ბალანსი უარყოფითია, ე. ი. ჩვენ მეტი შემოგვაქვს, ვინემ გაგვაქვს, ჩვენ სხვა ქვეყნების ვალი გვედება. ამის შედეგი, სხვათა შორის, ის არის, რომ საშინლად ეცემა ჩვენი ბონების კურსი და უარესდება რესპუბლიკის ფინანსიური მდგომარეობა. ბონების კურსის

დაცემა კი იწვევს შიგნით ცხოვრების საშინელ გაძვირებას, მუშათა მდგომარეობის გაუარესებას, მრეწველობისა და აღებმიცემობის შეფერხებას, ერთი სიტყვით, მთელი ეკონომიური ცხოვრების არევ-დარევას.

საკითხავია—დროებითია ეს მოვლენა, თუ ის აუცილებელი და მუდმივია?

საერთაშორისო ომმა დიდი ქვეყნების ეკონომიური მდგომარეობა კი ძირიანბუდიანათ შეარყია. რალა გასაკვირველია თუ ახლად აღორძინებულ სახელმწიფო კრიზისს განიცდის. ეს ასეც უნდა იყოს — იტყვიან. და არც მთლად მტყუანი იქნებიან.

მარა შეიძლება ჩვენი გაჭირვებული მდგომარეობა მარტო საერთო არევ-დარევისა და დაცემის შედეგი არ არის? შეიძლება საქართველო ნორმალურ დროშიაც მოკლებული იქნება საშვალებას გამოასწოროს თავისი მდგომარეობა და მოაწესრიგოს ეკონომიური მდგომარეობა?

ეს კითხვა კარგათ უნდა გაითვალისწინოს ყველა-მუშამ, ყველა გლეხმა, ყველა მოქალაქემ, ვინაიდან სახელმწიფოს აშენებს დღეს არა ერთი და ორი კაცი, არა რჩეულნი და თითო-ორიოლა პოლიტიკოსი, არამედ მთელი ხალხი, რომელმაც უნდა იცოდეს საით მიდის, რას აკეთებს და როგორ მომავალს უმზადებს თავის თავს და თავის ქვეყანას. აქვს თუ არა იმდენი ნივთიერი სახსარი საქარ-

თველოს, რომ სხვისი მონა არ გახდეს და საკუთარი ძალით მოაწყოს თავის ცხოვრება? უკეთ, რომ ვთქვათ არსებობს თუ არა საქართველოს რესპუბლიკისთვის შესაძლებლობა ეკონომიური განვითარებისა?.

აი, რის გარკვევას ემსახურება ეს პატარა წიგნაკი. საქართველო ლარიბი ქვეყანაა და ასეთა ცდა რება ის შემდეგშია—ამბობენ ისინი, ვისაც არ სწამს მისი დამოუკიდებლობა.

საქართველო ლარიბი ქვეყანაა დღეს ვეთანხმებით ჩვენ,—მაგრამ მომავალში ის აუცილებლად ეკონომიურათ უნდა დაწინაურდეს და გამაგრდეს—ვამტკიცებთ ჩვენ.

რატომ?

იმიტომ, რომ მას აქვს დიდძალი ბუნებრივი სიმდიდრე, რომლის თუ გინდა ერთი ნაწილის გამოყენებაც კი სრულიად შესცვლის მის დღევანდელ უმწეო მდგომარეობას და გვერდში ამოუყენებს ეკონომიურად დაწინაურებულ ქვეყნებს.

ჩამოვთვალოთ მოკლეთ ეს სიმდიდრე.

ჩვენი მიწა წყალი.

საქართველოს პირველი სიმდიდრე მისი უხვი მიწა-წყალია. მართალია, მისი ტერიტორია დიდი არ არის. ის 5 ნახევარ მილიონ დესეტინაზე ცო-

ტა შეტს შეიცავს. ამაში კულტურული მიწა, ე. ი. ისეთი, რომელიც გამოდგება სახნავ-სათესავ, სამოსახლოთ, ბაღების მოსაშენებლათ და სათივეებათ მხოლოდ 1.335.751 დესეტინაა.

რევოლიუციამდელ საქართველოში სულ 600-650 ათას დესეტინამდელი ითესებოდა პურიეული მცენარეებით. საკუთარი მოსავალი ჩვენ არ გვყოფნიდა რამდენიმე მილიონი ფუთი პური. ჩრდილო კავკასიიდან შემოგვქონდა. ეს არა იმიტომ, თითქო ჩვენს ქვეყანას არ შეეძლოს საკმაო პურის მოცემა.

სრულებითაც არა!

საქართველოს ნიადაგი მდიდარია და ჰავა მშვენიერი, მარა ამ მდიდარი ნიადაგის დამუშავება ხდება ძველის-ძველი წესებით, რაც შრომას უნაყოფოს ხდის და ბუნებას ვერ ვართმევთ იმდენს, რამდენის მოცემაც მას შეუძლია.

პირველათ ყველას დიდათ აფიქრებდა ის გარემოება, რომ ჩვენ მოვწყდით რუსეთს, რომელიც გვაძლევდა პურს. ეგონათ, რომ შიმშილით ამოვწყდებოდით, მაგრამ ამ მოკლე დროის გამოცდილებამაც კი დაგვარწმუნა, რომ ჩვენ შეგვიძლია საკუთარი პურით გამოვკვებოთ ქვეყანა. 1918 წლის მოსავლით ჩვენ იოლათ გავიტანეთ თავი. ასევე იოლათ წავიდოთ 1919 წელსაც, დიდი მოუსავლობა რომ თავს არ დაგვტეხოდა. წელს უკვე საკმაო პური ექნება რესპუბლიკას.

ეს იმას ამტკიცებს, რომ საქართველოს დღე-საც-კი შეუძლია საკუთარი პურით თავის დარჩენა.

როგორც ვთქვით, ომამდი ჩვენში ითვისებოდა მარტო 600—650 ათასი ღეს. მარა არ უნდა დავივიწყოთ ის გარემოება, რომ ჩვენ მოგვეპოება დიდძალი ადგილები, რომელიც დღეს უქმათ არის გაჩერებული. მრავალი ათასი ღესეტინა მიწა უჭირავს ჭაობებს, რომელთა ამოშრობა შეიძლება და თვალუწვდენელი მიდვრები უწყლობის გამო მეურნეობისათვის ხელმიუწდომელია. შავი ზღვის პირის ჭაობები, ყარაიას, შირაქის, ტირიფონას და სხვ. ველები ქვეყნის მორჩენალ ადგილებად გადაიქცევიან, თუ სახელმწიფო მიიღებს სათანადო ზომებს: გასაშრობს-გააშრობს, მოსარწყავს-მოსარწყავს. გარდა ამისა, ჩვენში მოიპოება ბევრი ტყე დაბლობ ადგილებში, რომელთა გაჩეხა და სამეურნეო ადგილებათ ქცევა ადვილად შეიძლება.

ცხადია, საქართველოს საკმაო მიწა-წყალი მოეპოება, რომ საკუთარი მოსავალით ირჩინოს თავი.

მარა ეს კიდევ ცოტაა. ჩვენში სასოფლო მეურნეობა ჩამორჩენილია. მიწა მუშავდება მეტად უხეიროთ. სამეურნეო ცოდნა არ არის გავრცელებული და თვით ტექნიკა მიწის დამუშავებისა მეტად პრიმიტიულია. ამიტომ საქართველოში მიწა შედარებით ძლიერ ცუდ მოსავალს იძლევა.

ჩვენში დესეტინა 50—55 ფუთ პურს იძლევა. დანიაში კი დესეტინაზე 183 ფუთი მოყავთ.

როგორ გგონიათ—დანიაში უკეთესი ნიადაგი და კლიმატიური პირობებია?

პირიქით, იქაური ნიადაგი გაცილებით უფრო მწირია და ჰავა აურესი. მარა იქ მიწას უფრო საზრიანათ ამუშავებენ. თუ მივბაძავთ დაწინაურებულ ხალხს—და ეს კი ჩვენთვის აუცილებელია—ჩვენი სასოფლო მეურნეობის ნაყოფი ერთი—ორად და მეტად იმატებს და ქვეყანა ნივთიერთ მოლონირდება.

თამამათ შეიძლება ითქვას, რომ არც ერთ ქვეყანაში არ არის ისეთი საუცხოვო ბუნებრივი პირობები სასოფლო მეურნეობის განვითარებისათვის, როგორც საქართველოში. აქ საჭიროა მხოლოდ ადამინმა ხელი აამუშაოს და გონება აამოძრაოს, რომ მისი შრომა ერთი ათად დაჯილდოებულ იქნას.

რაციონალური მეურნეობის გავრცელება საქართველოს საშვალებას მისცემს არა თუ დაირჩინოს თავი საკუთარი ხორბლეულობით, არამედ გასაყიდი პურიც მოიყვანოს. ჩვენ რომ მივბაძვით სასოფლო მეურნეობის დარგში გერმანიას, ინგლისს, დანიას ან ბელგიას რამდენიმე ათეულ მილიონ ფუთ პურს გავიტანთ უცხოეთის ბაზარზე. და ამას ჩვენ ვიზამთ იმიტომ, რომ ჩვენი ქვეყანა ბუნებით დაჯილდოებულია. ზოგიერთ ხალხს ისეთი მწირი ად-

გილები უჭირავს, რომ რაც უნდა იშრომოს, ბარაქას მაინც ვერ მოიკიდებს.

ჩვენ კი მარტო ხელისა და გონების განძრევად ვვსაჭიროება.

საქართველოს უპირატესობა კიდევ იმაში მდგომარეობს, რომ მისი ბუნება მრავალფეროვანია. აქ ერთი კუთხის ნიადაგი და ჰავა მეორისას არ გავსებს გარამეობა საშვალეობას იძლევა მრავალნაირი სამეურნეო კულტურის განვითარებისა.

მართლაც, სასოფლო მეურნეობის რომელი დარგი გინდათ რომ ჩვენში არ იხეირებს?

ჰავა და ნიადაგი იცვლება ყოველ ფეხის ნაბიჯზე: ერთ ადგილას რომ ცხელი ქვეყნის მცენარეულობა ხარობს, ცოტა მოშორებით ალპიის (მაღალი მთების) მცენარეთა სამეფოს ხვდებით, გაივლით კიდევ ცოტას და ზომიერ ჰავას და მის მცენარეულობას ნახულობთ. ამიტომ ჩვენში ძველთაგანვე მისდევდნენ ვენახის მოშენებას, თამბაქოს თესვას, მებაბრეშუმეობას, მეცხვარეობას და სხვ. უკანასკნელ დროს ვრცელდება დაფნის, ჩაის, მანდარინის, ფორთოხლისა, ზეთის ხილისა და სხვა ძვირფას მცენარეულობის კულტურა. შეიძლება მოშენება მრავალი ტექნიკური (სელი, მზისუმზირა, აბუსალათინი და სხვ.) და სამკურნალო (ლენცოფა, ევკალიპტის ხე, კამფარის დაფნა და სხვ.) მცენარეების მებოსტნეობას და მეხილეობას, ხომ ჩვენში დიდი მომავალი აქვს!

სასოფლო მეურნეობის თითოეული ეს დარგი შეიძლება დიდი შემოსავლის წყაროთ გახდეს და რესპუბლიკის ეკონომიური ცხოვრების გაძლიერებას ხელი შეუწყოს. მრავალი მილიონი და მილიარდი მანეთის საღირსი ნაწარმოების დამზადება შეიძლება როგორც საკუთარი მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად, ისე უცხოეთში გასატანათ. საუცხოვო ბუნებრივი პირობების გამო საქართველო მომავალში უეჭველათ გადაიქცევა ძვირფას სამეურნეო კულტურის ქვეყანათ. დაუმატეთ ამას მესაქონლეობა, რომელიც ეხლაც დიდ როლს თამაშობს ქვეყნის ეკონომიურ ცხოვრებაში. საქართველოს მოეპოება მილიონ დესეტინამდი საზამთრო და საზაფხულო საძოვრები და ოთხ მილიონამდი წვრილი და სხვილფეხი საქონელი. აქედან ორ მილიონამდი მარტო ცხვარია. როცა მცხოვრებლები დაეჩვევიან მინდვრის მოვლას, საკვებ ბალახებისა და მცენარეების თესვას, საქონლის რაოდენობამ შეიძლება ერთი-ორად იმატოს და მესაქონლეობა ხალხის ნივთიერი კეთილდღეობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წყარო შეიქნეს.

ყველამ იცის, თუ როგორ ჩამორჩენილია სასოფლო მეურნეობა. მიუხედავად ამისა ომამდი, ე. ი. სანამ ქვეყნის ნგრევა დაიწყებოდა და ნორმალური მდგომარეობა იყო, საქართველოში მილიონ ფუთობით მზადდებოდა თანბაქო, ბოსტნეულობა, ხილი და სხვ.

რალა იქნება მაშინ, როცა ჩვენში მეურნეობის ევროპიული წესები გადმოინერგება, გავრცელდება უმაღლესი ტექნიკა და სამეურნეო ცოდნა? აბა, მაშინ გვიმტკიცონ ჭკვიანმა ხალხმა, რომ საქართველო ღარიბი და უძლურია, რომ ჩვენ დამოუკიდებელი არსებობა არ შეგვიძლია და სხვა უნდა გვყადეს ბატონი და პატრონი!

არა, საქართველოს მოეპოვება საშუალება მოაწყოს თავის ეკონომიურ ცხოვრება. მარტო მისი სასოფლო მეურნეობა, მისი მდიდარი და ნოყიერი ნიადაგი და მშვენიერი ჰავა ამის სრული გარანტიაა.

საჭიროა მხოლოდ მიზანშეწონილი შრომა და სწორი პოლიტიკა, რომ ამ გარემოებით სავსებით ვისარგელოდ და ქვეყანა ეკონომიური წარმატების გზაზე დავაყენოთ.

თუ საქათველო მაინც ღარიბ-ღატაკი დარჩება, ეს მხოლოდ ჩვენი დაუდევრობით შეიძლება მოხდეს.

საქათველოს სასოფლო მეურნეობის ბრწყინვალე მომავალი უეჭველია.

მარა მარტო სასოფლო მეურნეობაში არ არის ჩვენი ეკონომიური მომავალი.

საქათველოს აქვს მეორე რიგის ბუნებრივი სიმდიდრე, რომლის დამუშავება და გამოყენება საფუძვლად უნდა დაედვას მრეწველობის განვითარებას.

ორი უმთავრესი პირობაა საჭირო მრეწველობის ასაღორძინებლად: ნედლი მასალა — მადანი და სათბობი

საშვალეებანი. ქვეყანას, რომელსაც ეს მოეპოვება, შეძულია ქონდეს საკუთარი მრეწველობა და დაწინაუდეს, როგორც სამრეწველო ქვეყანა. საქართველოს ერთიც მოეპოვება და მეორეც. მას აქვს დიდძალი სხვა და სხვა გვარი მადნეულობა და აუარებელი სათბობი მასალა ქვანახშირის სახით.

თუ დღემდე ჩვენში მრეწველობა კოჭლობდა, ეს აიხსნება რუსეთის მთავრობის განსაკუთრებული მოქმედებით, რომელიც პოლიტიკური მოსაზრებით ხელს უშლიდა განაპირა ქვეყნებში ფაბრიკა-ქარხნების დაარსებას და ნედლი მასალის გადამუშავებას.

საქართველოს მადნეულობა.

საქართველო მდიდარია მადნეულობით. რკინის, სპილენძისა და სხვა მადნეულობის დამუშავებას აქ უხსოვარი დროიდან მისდევდენ. ჯერ კიდევ ქრისტეს დაბადებამდე ქართველები ბევრ ოქროსა და ვერცხლს ამუშავებდენ.

მეფე ერეკლეს დროს დიდი მუშაობა სწარმოებდა ახტალის და ალავერდის სამთამადნო რაიონში (ბორჩალოს მაზრა). ერთ წელიწადს მარტო ახტალის ქარხანაში 92 ფუთი და 23 გირ. ვერცხლი და 15 ათას ფუთამდე სპილენძი იქნა დამუშავებული. რუსეთის დამკვიდრებისას ერთხანს შესწყდა ეს მუშაობა, მაგრამ შემდეგ ალავერდში ისევ განახ-

ლდა. ალავერდის ქარხნები ომის დაწყებამდე რომ-
დენიმე ასი ათას ფუთობით ამზადებდნენ სპილენძს.

სპილენძის მადნებით განსაკუთრებით მდიდარია
ბათომისა და ართვინის ოლქები. აქ ინგლისელები-
სა და სხვა უცხოელების მიერ გაშენებულია დიდი
ქარხნები. ას მილიონობით ითვლიან ზოგიერთ ად-
გილებში მადანის რაოდენობას. ბევრი ადგილი ჯერ
აღმოუჩენელია, ბევრი ნიშნები მხოლოდ აღმოჩენი-
ლია, მაგრამ გეოლოგიური გამოკვლევა ჯერ კიდევ
არ მოუხდენიათ, არ გამოუანგარიშებიათ მადნეუ-
ლობის რაოდენობა. საერთოდ არ არის ისეთი მან-
რა, ისეთი ადგილი, სადაც სპილენძის ნიშნები არ
იყოს. ამ ადგილების ჩამოთვლას ჩვენ აქ არ შევუდ-
გებით. ერთი რამ ექვს გარეშეა: საქართველოს სამ-
თაშაღნო მრეწველობაში სპილენძის დამუშავება მო-
შავალში საპატიო ადგილს დაიჭერს.

შარა ყველაზე უფრო დაუფასებელ სიმდიდრეს
ჩვენთვის ჭიათურის მარგანეცი შეადგენს. პირველად
ის აქ აღმოაჩინა 1849 წელს უცხოელმა გეოლოგმა
აბინმა. მისი ექსპლოატაცია კი დაიწყო 1878 წლი-
დან, როცა ის გადმოქონდათ გომის სადგურზე, აქედ-
დან რკინის გზით ფოთსა და ბათომში ჩაქონდნენ
და უცხოეთში იგზავნებოდა. ჭიათურის რკინის გზის
შტოს გაყვანის შემდეგ მადანის დამუშავება ქობულ-
ეთში გაფარდოვდა. გაჩნდა მრავალი ფირმა, ქობულ-
ეთში მდებარე მრავალი ფირმა, ქობულეთის
მიყრუებულ სოფელს მოაწყდა ბევრი უცხოელი და

აღორძინდა დიდი სამრეწველო ცენტრი. თუ პირველათ მთელი წარმოება რაღაც ასი ათასი ფუთით განსაზღვრებოდა, 1906 წელს უკვე 50 მილიონ ფუთზე მეტი მადანი იქნა მალაროებიდან ამოღებული. საყურადღებოა ის, რომ წარმოება თანდათან მატულობდა და ჭიათურის შავი ქვა უცხოეთის ბაზარს ეპატრონებოდა. ომმა, როგორც ყველაფერ დანარჩენებზე, ისე მარგანეცის წარმოებაზედაც თავისი დამლუბველი გავლენა იქონია. რამდენიმე წლის განმავლობაში წარმოება თითქმის სავსებით გაჩერებული იყო და მხოლოდ ახლა, ევროპასთან მიმოსვლის განახლების გამო, ისევ იწყება გამოცოცხლება. ჯერჯერობით გააქვთ ძველათ დამზადებული ქვა, მარა მალე ის გამოიღვეა და მალაროებში ცხოვრება ისევ გამოცოცხლდება.

ჭიათურის სამთამადნო რაიონი—126 კვადრატულ ვერსს შეადგენს. მადანის რაოდენობას სხვა დასხვა მკლევარნი სხვადასხვანაირათ განსაზღვრვენ. ზოგიერთის აზრით აქ 6—6,5 მილიარდი ფუთი მადანია, სხვების გამოკვლევით კი ის 15 მილიარდამდე აღწევს. დედამიწის ზურგზე ჯერ არსად არ არის აღმოჩენილი ასეთი მდიდარი მალაროები. ბრიტანეთის ინდოეთში, რომელიც ჭიათურის უძლიერეს მეტოქეს წარმოადგენს, მხოლოდ 300—400 მილიონ ფუთს ანგარიშობენ.

მარა ჭიათურის დიდი მნიშვნელობა მარტო

მადანის რაოდენობაში როდი გამოიხატება. ჭიათურის შავ ქვას უფრო აფასებენ მისი მაღალი ღირსების გამო. ლითონის შემადგენლობა მასში მეტია, ვინემ სხვა მარგანეცში.

მარგანეცი მეტალურგიული წარმოების დედაბოძია. აქედან ცხადია, თუ რა დიდი მნიშვნელობა უნდა ქონდეს ჭიათურას საქართველოს რესპუბლიკისათვის. მისი შემწეობით ჩვენ დაკავშირებული ვართ მთელ ქვეყნიერებასთან.

აი, მაგალითად უკანასკნელი ათი წლის განმავლობაში ჭიათურიდან ყოველ წლიურათ გაუტანიათ:

გერმანიაში	— 16,1	მილ.	ფუთი	ანუ	— 48 ⁰ / ₀
ინგლისში	— 9,1	„	„	„	— 25 ⁰ / ₀
ბელგიაში	— 5,0	„	„	„	— 12 ⁰ / ₀
ამერიკაში	— 2,8	„	„	„	— 6 ⁰ / ₀
საფრანგეთში	— 1,9	„	„	„	— 5 ⁰ / ₀
სხვა ქვეყნებში	— 1,7	„	„	„	— 4 ⁰ / ₀

რამდენათაც განვითარდება მრეწველობა, რამდენათაც მეტი ლითონი იქნება საჭირო იმდენათ უფრო გაიზდება ფასი და მნიშვნელობა ჭიათურისა.

თუ რა სისწრაფით მატულობს მარგანეცის ხმარება—ეს იქიდან ჩანს, რომ 1904 წელს მთელ მსოფლიოში დაუმზადებიათ 60 მილიონი ფუთი, ხოლო 9 წლის შემდეგ, ე. ი. 1913 წელს—125 მილიონი ფუთი.

აქედან 1904 წ. ჭიათურას მიუცია 47.000.000 ფუთი, ხოლო 1913 წელს—53 მილ.

ჯერჯერობით ჭიათურის მალაროებიდან ამოღებულია მხოლოდ ნახევარ მილიარდ ფუთზე ცოტა მეტი. ცხადია, რა დიდი როლი ეკუთვნის ჭიათურას საქართველოს ეკონომიურ ცხოვრების აღორძინებაში.

დღემდე ჭიათურა აწვდიდა უცხოეთს გადაუმუშავებელ მადანს; აწვდიდა, მაშასადამე, მცირე ღირებულების საქონელს. მარა, ვინაიდან ჩვენ მოგვეპოება დიდძალი ჰიდრავლიური ენერჯია—მრავალი მდინარე, რომლებიც მოგვცემენ აუარებელ უფასო მამოძრავებელ ძალას, მარგანეცი შეგვიძლია ფერომარგანეცათ ვაქციოთ და უცხოეთის ბაზარზე უფრო მეტი ღირებულების საქონლით გავიდეთ. ამ უამათ ფერომარგანეცს მხოლოდ უცხოეთში ამზადებენ, უმთავრესად ჭიათურის მადნიდან. ომამდე ფუთი მარგანეცი უცხოელებს ფოთიდან 13—14 კაპ. გაქონდათ, ხოლო მისგან გაკეთებული ფერომარგანეცი რუსეთში შემოქონდათ და ფუთს 3 მანეთად ყიდდენ.

აი, რას სწერდა უცხოეთის სპეციალისტი, რომელმაც შეისწავლა ჩვენი მადნეულობა და მდინარეების ძალა:

„არცერთ ქვეყანას არ შეუძლია იმდენი სარგებლის მიღება მარგანეცის გადამუშავებაში, რამდე-

ნიც რუსეთის იმპერიას, რომელიც კავკასიაში (ე. ი. საქართველოში) არის მფლობელი უდიდესი მადნების, რაიც უმთავრესი დამაკმაყოფილებელია მთელი ქვეყნის მომხმარებლებისა“.

თუ ასეთი დიდი მნიშვნელობა ქონდა ევროპიელის თვალში პატარა ქიათურას უზარმაზარი რუსეთისათვის, რომელსაც სხვა აურაცხელი სიმდიდრე ქონდა, ადვილი წარმოადგენია, თუ რა დიდ საგანძურს წარმოადგენს ის პატარა საქართველოსათვის.

სხვა რომ არაფერი ქონდეს საქართველოს, მარტო მარგანეცზე შეიძლება აშენდეს მისი სამეურნეო ძლიერება და ეკონომიური განვითარება.

მარა მარგანეცი ჩვენ მარტო ქიათურაში როდი მოგვეპოება. შავი ქვის ნიშნები, რომელთაც შეიძლება პრაქტიკული მნიშვნელობა დაურჩეთ, და სადაც შეიძლება მრეწველობა გაჩაღდეს, არის ართვინის ოლქში, რაჭაში, სოფელ ჩასავალში, მდინარე ძირულას ხეობაში, თბილისის მაზრაში—სოფელ თეთრი წყაროების მახლობლათ და სხ. ამათში ყველაზე უფრო საყურადღებოა რაჭის მარგანეცი, რომელიც ძლიერ მაღალი ღირსებისაა. თუ გეოლოგიური გამოკვლევა დაამტკიცებს, რომ მაღანი აქ ბლომათ მოიპოება, მაშინ შეიძლება რაჭის მიყრუებული სოფ. ჩასავალი მეორე ქიათურათ გადაიქცეს და ჩვენს ქვეყანას ახალი დიდი სამრეწველო ცენტრი შეემატოს.

მარგანეცის შემდეგ დიდი ყურადღების ღირსია ჩვენი ქვანახშირი—ეს თანამედროვე მრეწველობის აუცილებელი პირობა. ქვანახშირი დღეს მეორე ოქროთ გადაქცეულა ომით დანგრეულ ევროპისათვის. ქვანახშირის ხელში ჩასაგდებათ ხშირათ სახელმწიფოები ერთი მეორეს ეომებიან, ერთმანეთში ქიშპობენ. უქვანახშიროთ შეუძლებელია თანამედროვე განვითარებული სახელმწიფოს არსებობა. ვისაც ის საკმაოდ არ მოეპოვება—იგი მუდამ სხვისაგან არის დამოკიდებული და განუწყვეტლივ იმის შიშშია, რომ ერთ მშვენიერ დღეს მოესპობა მისი უცხოეთიდან მიღების საშუალება და მოიშლება მთელი ეკონომიური ცხოვრება. ამიტომაც, რომ ასე გაფაციცებით ეძებენ კაპიტალისტური ქვეყნები ქვანახშირის რაიონებს მათზე თვისი გავლენის გასაძლიერებლათ ან პირდაპირ ხელში ჩასაგდებათ.

საქართველო ბუნებას ამ მხრივაც დაუჯილდოვებია. ჯერჯერობით ჩვენში კარგათ იცნობენ ქვანახშირის ორ დიდ რაიონს: ტყიბულსა და ტყვარჩელს. პირველში უკვე გაჩაღებულია მუშაობა. მთელი წარმოება დღეს აქ საქართველოს ნაციონალურ კუთვნილებას შეადგენს—იგი სახელმწიფოს ხელშია და ტყიბულის მაღაროებიდან ამოღებული ქვანახშირით ამ ჟამად მოძრაობს ჩვენს რკინის გზებზე ბევრი ორთქმავალი და მუშაობენ სახელოსნოები. ბაქოდან რომ დღეს ნავთის მიღება გაძნელებუ-

ლი არ იყოს, ტყიბულის ქვანახშირი, როგორც სა-
ვალთუტო საქონელი, როგორც ისეთი მასალა, რომ-
მელზედაც უცხოეთში, განსაკუთრებით იტალიაში,
დიდი მოთხოვნილებაა, შესამჩნევად გამოასწორებდა
ჩვენი საგარეო ვაჭრობის საქმეს.

პირველათ ქვანახშირის არსებობა აქ 1830
წელს აღმოაჩინეს.

ტყიბულის ნახშირი ღირსებით ჩამორჩება ინ-
გლისისა და ღონის ბასეინის ქვა-ნახშირს, მარა ის
არც ისე მდარე ღირსებისაა, რომ ყურადღების ღირ-
სი არ იყოს. მისი მათბობელი ძალა დამაკმაყოფი-
ლებელია, ის—6576—7525 აღის.

გეოლოგების გამოკვლევით მადანის რაოდენო-
ბა 6 მილიარდ ფუტს უდრის. ფიქრობენ, რომ ნამ-
დვილათ მეტი არის. ნახშირის ფენების სისქე 15
საეწენამდი აღწევს, სხვადასხვა ფენის ნახშირი სხვა
დასხვა ღირსებისაა. რაც უფრო ძირსაა—მით უკე-
თესია. ზოგიერთი ფენა კოკსს იძლევა. საერთოდ
ტყიბულის ნახშირი გამოსადეგია ორთქმავლების ასა-
მუშავებლათ, სახელოსნოებისათვის, ბინების გასათ-
ფობათ და სხვ.

უფრო საყურადღებოა **ტყვარჩელის** ქვანახში-
რი, სადაც ჯერ კიდევ დამუშავება არ დაწყებულა.

ეს ადგილი წინასწარ კარგათ გამოკვლეულია
მრავალი სპეციალისტის მიერ და დიდძალი და დი-
დი ღირსების ქვანახშირის არსებობა აქ ეჭვს გარე-

შეა. ამ ადგილის უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ახლოა შავზღვასთან, თაქემჩირიდან 35 ვერსზე იმყოფება, ადვილია რკინის გზის გაყვანა და ნახშირის ზღვით უცხოეთში გატანა.

მკვლევართა ანგარიშით აქ 12—13 მილიარდი ფუთი მადანია. ღირსებით ამ ნახშირს სპეციალისტები ინგლისის საუკეთესო ნახშირს ადარებენ. მისი მათბობელი ძალა 8314—8968 უდრის. ნაცრის პროცენტი ძლიერ ცოტაა და ჰაერზე დიდხანს არ იშლება. თითქმის ყველა ფენებიდან კეთდება კოკსი. ამ მხრივ ცდამ მშვენიერი შედეგები მოიტანა. მისგან 68,20% ეგრეთ წოდებული მეტალურგიული კოკსი გამოდის.

ტყვარჩელის ქვანახშირი უცხოეთში გასატანი საქონელი გახდება და მაშასადამე უცხოეთთან აღებ-მიცემობის გასაჩაღებლათ მას დიდი მნიშვნელობა ექნება. არა ნაკლები იქნება მისი როლი შიგნით—მრეწველობის გასაავითარებლად. ჩვენში ახლო სპილენძის გადაღობა და მომავალში რკინის—საფსებით დამოკიდებულია დონის კოკსისაგან. ტყვარჩელის გამოყენება ჩვენს ქვეყანას და მის მრეწველობას გაათავისუფლებს ამ დამოკიდებულებისაგან და მისი ქვანახშირი გადაიქცევა მრეწველობის სხვადასხვა დარგის განვითარების ძლიერ ფაქტორათ.

ქვა-ნახშირის არსებობის ნიშნები ბევრ სხვა ადგილასაც მოიპოვება.

საქართველო არც რკინის მადნეულობით არის ღარიბი. რკინის მადანს ჩვენი წინაპარნი უხსოვარი დროიდან ამუშავებდენ. ამის ნიშნები მრავალ ადგილს მოიპოვება. ყველაზე უფრო ცნობილი და გამორკვეულია ჩათახის სამთამადნო. (ბორჩალოს მაზრა) რაიონი. აქ მადარობის ექსპლოატაციას 1862 წლიდან ეწეოდენ. იყო გაშენებული მადანის დიდი სადნობი ქარხანა, სადაც ამზადებდენ კარგა ძალთუჯს.

არის აგრეთვე რკინის მადნის სერიოზული ნიშნები შორაპნისა და რაჭის მაზრებში, აგრეთვე სხვა ადგილებშიაც.

როგორც ვთქვით, რკინის მადნის დამუშავება დამოკიდებულია ქვანახშირისა და კოკსის წარმოებაზე.

ძველი ისტორია იცნობს საქართველოს, როგორც ოქროსა და ვერცხლის ქვეყანას. ამ ნიადაგზე შექმნილია მრავალი ლეგენდა. მარა ამ მხრივ საქართველო ჯერ კიდევ გამოუკვლეველია. ოქროს არსებობის ნიშნები არის სვანეთში და სხვა ადგილებშიაც. ოქრო და ვერცხლი მოიპოვება აგრეთვე შერეული სხვა მადნებთან. აღსავერდის სამთამადნო რაიონში, ვერცხლის მადნის სერიოზული ნიშნებია დუშეთის მაზრაში, აფხაზეთში, ბათომის ოლქში, ბორჩალოს მაზრაში და ზოგიერთ სხვა ადგილებში. აღმოსავლეთ საქართველოში, სოფელ კასპის

მიდამოებში, საქართველოს სამხედრო გზის გასწვრივ და სენაკის მაზრაში არის დიდძალი **ცემენტის ქვა**. კირის ქვა ხომ ყოველ ფეხის ნაბიჯზე მოიპოება. ბევრია დასავლეთ საქართველოს სხვადასხვა ადგილას: **ბარიტი**, რომელსაც ომამდი ფართოდ ამუშავებდნენ.

ხშირად შეხვდებით ჩვენში აგრეთვე **ცეცხლგამძლე თიხას** და **თეთრ თიხას** (კაოლინს), რომლიდანაც ფაიფურის ქურჭლეულობა მზადდება.

ცეცხლგამძლე თიხის დამუშავება ჯერ-ჯერობით მხოლოდ სოფელ შორაპანში ხდება, სადაც მოწყობილია საკმაოდ დიდი ქარხანა. აგურისა და კრამიტის თიხას კი ბევრ ალაგას ამუშავებენ. ამ მიზნისათვის გამოსადეგი თიხა ყოველ ფეხის ნაბიჯზეა ჩვენში.

დიდ სიმდიდრეს წარმოადგენს აგრეთვე მშვენიერი **ლიტოგრაფიის ქვა**,—რომელიც მრავალ ადგილას მოიპოება. ლიტოგრაფიის ქვის დიდძალი მადანი არის დუშეთის, ბორჩალოსა და თიანეთის მაზრებში და სხვ.

ყურადღების ღირსია **გლაუბერის მარილი**, რომლის მადანი ორ ადგილას არის აღმოჩენილი: სოფელ მუხროვანში, სადაც უკვე ამუშავებენ და სოფელ შალხაზოვკაში, რომლის რაოდენობა 80 მილ. ფუთს სჭარბობს; გლაუბერის მარილი აუცილებელია შუშეულობის ქარხნებისთვის.

არის ჩვენში აგრეთვე სხვადასხვა საღებავები, ცორფი რომელიც კარგ სათბობ მასალას წარმოადგენს, კიზელგური (инфузорная земля) და სხვ.

საქართველო არც ნავთის მხრივ არის უიმედო. მრავალ ადგილას მოიპოვება მეტად საყურადღებო ნიშნები ნავთის არსებობისა. მარა ყველაზე უფრო საყურადღებოა გურია და კახეთი. კახეთის ნავთი ხასიათდება ბენზინის, პარაფინის და კეროსინის დიდი შემადგენლობით. ექნება თუ არა ამ ადგილებს სამრეწველო მნიშვნელობა, ე. ი. არის თუ არა იქ იმდენი ნავთი, რომ შესაძლებელი დარჩეს მისი ფართო ექსპლოატაცია, — ეს საკითხი ჯერ არ არის კიდევ გამოკვლეული. ამისთვის საჭიროა დამატებითი გამოკვლევები და სასინჯი მუშაობა, რომელიც ბევრ ადგილას დაწყებული იყო ჩვენში, მარა ომის მიზეზით შეწყდა.

კურორტები და სამკურნალო წყლები.

არსად დედამიწის ზურგზე ასეთ პატარა ტერიტორიაზე იმდენი სააგარაკო ადგილი და სამკურნალო წყლები არ არის, რამდენიც საქართველოშია.

ევროპაში იცნობენ შვეიცარიის, ავსტრიის და სხვა ქვეყნის აგარაკებს; განსაკუთრებით შვეიცარია სახელგანთქმულია თავის კურორტებით. გადამეტებული არ იქნება თუ ვიტყვი, რომ შვეიცარია უმთავრესად კურორტებით ცხოვრობს, იქაურ მოწყო-

ბილ აგარაკებზე თავს იყრის ყოველწლივ მრავალი ხალხი უცხო სახელმწიფოებიდან, რომელთაც მოაქვთ და სტოვებენ იქ თავის ქვეყნის სიმდიდრის ნაწილს. ამნაირად კურორტები დიდ შემოსავალს აძლევენ სახელმწიფოს და ხალხს და ღარიბ ქვეყანას ამდიდრებენ.

საქართველოს, სხვა სიმდიდრესთან ერთად, ეს სიკეთეც ბლომათ მოეპოვება. ჩვენი კურორტები თავისი კლიმატიური პირობებით, ადგილმდებარეობით და სიმშენიერით არა თუ ჩამორჩებიან შვეიცარიის ცნობილ აგარაკებს, მათ კიდევ წააჯობებენ. ჩვენი აბასთუმანი ყოველ მხრივ უკეთესია, ვინემ სახელგანთქმული დაოსი. ბორჯომი, გაგრა, უწერა, შოვი, ბახმარო—ყველა ეს და მრავალი სხვა ასეთი ადგილი სათითაოდ აღებულო, ხომ დაუფასებელ განძს შეადგენს. თვით ჩვენი დედა ქალაქი თფილისი, თავისი ძვირფასი გოგირდის აბანოებით და მშრალი ჯანსაღი ჰაერით, რას წარმოადგენს, თუ არ ერთ თვალსაჩინო კურორტს. ჩვენს კურორტებს არ იცნობენ უცხოელები, მხოლოდ იმიტომ, რომ ისინი არ არიან შესაფერად მოწყობილი. ბევრ ადგილას მისავალი გზებიც არ არის.

ჩვენ არ შევუდგებით ცალკე აგარაკების აღწერას. ამას მთელი წიგნი დასჭირდებოდა, ვიტყვით მხოლოდ, რომ მოწყობისა და გალამაზების შემდეგ ბევრი მათგანი მსოფლიო კურორტათ გადაიქცევა.

მართლაც, ავიღოთ თუ გინდ ბორჯომი მისი რაიონით, ძვირფასი ტყეებით, მრავალი მინერალური წყლებით და მშვენიერი, პირდაპირ წარმტაცი ადგილმდებარეობით. განა საეჭვოა, რომ ასეთი ყოველად შემკული ადგილი მთელი ქვეყნის ხალხთა მიმზიდველი იქნება? ან აბასთუმანი, რომელიც ქლეკიანებზე პირდაპირ სასწაულმოქმედებას ახდენს და მთელი წლის განმავლობაში ერთნაირად რგებს ავთმყოფს მისი ცხოველმყოფელი მზე და სუფთა ჰაერი? ან კიდევ გაგრა, როლის რბილი ზღვის ჰავა ისე ეალერსება და ამშვიდებს დაღლილ ადამიანის ნერვებს? გაიყვანეთ მალლა მთაზე, რომელიც თავზე წამოსწოლია გაგრას და თითქო ზღვაში ჩახრჩობას უპირებსო, ფუნქცილიორი და თქვენ სასწაულს ჰოახდენთ: რამოდენიმე წამის განმავლობაში ადამიანი ზღვის თბილ ჰაერიდან ალპის ჰავაში მოხვდება. რომელი ერთი ჩამოვთვალო?—განა ბახმარო გურიაში, შოვი რაჭაში, ჩეგოლა სამეგრელოში და ბევრი სხვა ასეთი ადგილები საუცხლო კლიმატიური ადგილები არ იქნებიან, როცა იქ გზა მივა და საცხოვრებელი პირობები შეიქმნება?

ჩვენი კურორტების პირველი უპირატესობა იმაში გამოიხატება, რომ ხშირად კარგ ჰავასთან ერთად ავთმყოფი სამკურნალო წყლებსაც იქვე პოულობს, ასეთია მაგ. ბორჯომი, აბასთუმანი, ცინიჯვარი, უწერა და სხვები. ამ ადგილებში ავთმყო-

ფი ორნაირ ზეგავლენას განიცდის: კარგი ჰაერისა და სამკურნალო წყლის. ეს კურორტის დიდი, დაუფასებელი უპირატესობაა. მარა საქართველოს კურორტებს აქვთ კიდევ მეორე უპირატესობა, რომელიც მათ დაუფასებელ თვისებას შეადგენს. ეს ის, რომ აქ ჰაერი და ადგილმდებარეობა თითქმის ყოველ ფეხის ნაბიჯზე იცვლება და ავთმყოფისათვის პირობების გამოცვლას ადვილ შესაძლებლად ხდის.

ავიღოთ იგივე ბორჯომი და მისი რაიონი. თვით ბორჯომში ჰავა ზომიერია: ცოტა ზევით— წალვერში უფრო მშრალი ჰაერია. გაივლით კიდევ რამოდენიმე მანძილს და ბაკურიანში სუბ-ალპის ბუნებასა და ჰავას ხვდებით, ახვალთ ცხრა-წყაროზე და უკვე ალპის კლიმატიურ პირობებში იმყოფებით. რაღაც ერთი ორი საათის სასიარულოზე ავთმყოფს საშუალება ეძლევა ერთი კლიმატიურ პირობიდან მეორე კლიმატიურ პირობაში მოხვდეს. თვით სხვადასხვა კურორტები ისე ახლოს არიან ერთი მეორეზე, რომ მათი გამოცვლა შედარებით ადვილია. ეს გარემოება საშვალეებს აძლევს ავთმყოფს ერთი ადგილიდან მეორეზე ნაკლები დავიდარაბით გადავიდეს და ექიმობის მთელი კურსი ადვილათ შეასრულოს. სხვაგან ამისათვის ხშირათ საჭიროა ქვეყნის ერთი კუთხიდან მეორეში გადასვლა, ერთი სახელმწიფოდან მეორეში გამგზავრება, რაც შეკავშირებულია ბევრ ხარჯსა და უხერხულობასთან. აქ კი

თვით ბუნებას ყველაფერი ეს ასე გაუადვილებია.

ხსენებულ თვისებების გამო საქართველოს კურორტებს დიდი მომავალი აქვთ, დროთა განმავლობაში საქართველო მეორე შვეიცარიათ უნდა გადაიქცეს, მხოლოდ ის უფრო კობტა, მდიდარი და ორიგინალური იქნება. ამიტომ კურორტების მოწყობის საკითხს სერიოზული ყურადღება უნდა მიექცეს. ეს დიდი განძი ჩვენ უნდა გამოვიყენოთ ხალხისა და სახელმწიფოს კეთილდღეობისათვის. ამას ორნაირი მნიშვნელობა ექნება ჩვენთვის: ის ხელს შეუწყობს ხალხის ფიზიკურათ გაჯანსაღებას, ხოლო მეორე მხრივ ჩვენი კურორტები, მიიზიდავენ რა მრავალ უცხოელს, გადაიქცევიან შემოსავლის დიდ წყაროთ და ამნაირათ ეკონომიური აღორძინების ერთ-ერთ ფაქტორათ გახდებიან.

განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია აგრეთვე ჩვენი **მინერალური წყლები.**

მარტო თბილისის გუბ. ასამდი მინერალური წყარო ითვლება, ხოლო ქუთაისისაში—60-ზე მეტი. ბევრი წყლები ჯერ კიდევ უცნობია. მარტო რაჭაში და სვანეთში უთვალავი წყლებია. თავისი ფიზიკური და ქიმიური თვისებებით ეს წყლები დიდად განირჩევიან ერთი-მეორისაგან. ზოგი მათგანი, როგორც სამკურნალო საშუალებანი, შეიძლება ორნაირად გამოვიყენოთ. ადგილობრივ სამკურნალოთ საბანაოთ ან სასმელოთ და სხვაგან წასაღებათ. ასეთია, მაგალითად,

ბორჯომის წყალი. იმით აქიმობენ ავთამყოფები თვით ბორჯომში, მარა გარდა ამისა, ის ისხმება ბოთლებში და შემდეგ მთელ დედამიწის ზურგს ეფინება, როგორც ბევრი ავთამყოფობის საწინააღმდეგო საშეაღება. თუ რამდენათ სახელოვანთქმულია ამ მხრივ ბორჯომის წყალი—ეს ჩიქიდან ჩანს, რომ 1914 წ. განზრახული იყო 14 მილიონი ბოთლი წყლის ჩამოსხმა. იგი ბლომათ ვრცელდებოდა რუსეთში, ევროპასა და ამერიკაში. ომმა შეაფერხა წყლის ექსპორტი, მარა ახლა ისევ ახლდება და ბორჯომის წყალი, როგორც მშვენიერი სამკურნალო საშეაღება, კვლავ მონახავს თავის მომხმარებელს.

მარა ამ მხრივ მარტო ბორჯომის წყალი როდია საინტერესო. წყალტუბოს ე. წ. „კუქის წყალი“, უწერისა და ლაშხეთის (სვანეთი) სოდიანი წყლები, კობის (დუშეთის მაზრა) ნარზანი, წალვერის რკინის წყალი, ახალციხისა და მცხეთის კუქის საშენდი წყლები და მრავალი სხვა ასეთი სამკურნალო წყლები შეიძლება და უეჭველად უნდა გახდენ ექსპორტის საგნათ. ისინი ბაზარს ადვილათ მოიპოვებენ და დიდი გასავალიც ექნებათ. ამ ნიადაგზე მრეწველობის მთელი დარგი აღორძინდება და საქართველო სამკურნალო წყლების ლაბორატორიათ გადაიქცევა.

როგორც ვთქვით, სამკურნალო წყლები ჩვენში ბევრ ადგილას არის, მარა მათში ყველაზე უფრო საინტერესო შემდეგი წყლებია:

წყალტუბოს თბილი აბანოები, რომლების ტემპერატურა 30—40 გრადუსამდი აღწევს, ხოლო საერთო რაოდენობა ყველა წყაროების დღე და ღამეში მილიონ ვედრამდი აღის. დამტკიცებულია, რომ წყალტუბოს წყლებში რადი ურევია. მათი რადიაქტივობა 3—7 უდრის. მიუხედავად ცუდი გზისა და მოუწყობლობის, ყოველ წლივ აქ 40 ათასი კაცი დადის.

ახტალის ცალახი, რომელიც საუცხოო საშვალეებაა რევმატიზმის წინააღმდეგ. მისი რაოდენობა 10 მილიონ ვედრას უდრის.

აბასთუმანის ცხელი წყლები, რომელთა ტემპერატურა 48 გრადუსს სჭარბობს.

გოგირდის წყლის აბანო, ციხიჯვარში, ბაკურიანის ახლოს.

უწერას მყავე წყალი, კუჭის ავადმყოფობის წინააღმდეგ. ამავე ტიპის არის ლაშხეთის მყავე წყალი, ხოლო განსხვავდება იმით, რომ ამ უკანასკნელში მეტია გაზი და წყაროც გაცილებით უფრო ძლიერია. საუცხოო ადგილმდებარეობა და გარშემო ნაძვნარი, ამ ადგილს, როგორც აგარაკს, დიდ მოძავალს უქადის.

კობის (დუშეთის მაზრა) წყლები ნარზანის ტიპისაა. ეს წყლები ხასიათდება გაზის ძლიერი შემადგენლობით და დიდი დებეტით. ზოგიერთი წყაროები იმდენათ მძლავრია, რომ წისქვილს დაატრიალებს.

აღარ გავაგრძელებთ კიდევ სხვების ჩამოთვლას. ისედაც ცხადია, თუ როგორ მდიდარია საქართველო სამკურნალო წყლებით, თუმცა ჩვენ ჯერ შეიძლება იშის მეთადი არ ვიცით, რაც ნამდვილათ არის.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ საქართველოს ბუნებრივი სიმდიდრე ჯერ კიდევ შეუსწავლელია. ცნობები, რომელიც ჩვენ ამ დარგში მოგვეპოვება, უმეტეს ნაწილათ არა სრული და შემთხვევითი ხასიათის არის. ბევრ ადგილს მკვლევარის თვალი ჯერ კიდევ სრულებით არ უნახავს. ამიტომ რაც ვიცით საქართველოს ბუნებრივ სიმდიდრეზე, ეს სრული არ არის.

საქართველოს ტყეები.

როცა საქართველოს თვალსაჩინო სიმდიდრეზე ვლაპარაკობთ, არ შეიძლება დავივიწყოთ მისი ძვირფასი ტყეები.

საქართველოს მთელი ტერიტორიის ერთი მესამედი ტყეს უჭირავს. ზოგან ტყით დაფარული ტერიტორია სჭარბობს დანარჩენ ადგილებს. ასეთია, მაგალითად, თელავის მაზრა აღმოსავლეთსა და შორაპნის მაზრა დასავლეთ საქართველოში.

ეს ტყეები იცავენ ჩვენს მთაგორიან ქვეყანას ნიაღვარისა და წყლების წალეკვისაგან; წვიმების დროს ისინი იძლევიან მდინარეების სათავეს და გვალვის დროს უნახავენ მას საჭირო წყალს. ტყე ჩვენი ხალხის თითქმის ერთადერთ სათბობ და საშენებელ მა-

საღას წარმოადგენს. მარა მარტო ამით არ განისაზღვრება ტყის მნიშვნელობა. **საქართველოს ტყეები შეიძლება ვახდენ სხვილი მრეწველობის საგნათ.** ეს ტყეები შეიცავენ მრავალ ძვირფას მასალას, რომლის დიდი ნაწილი დღეს მოუხმარებლათ ფუჭდება. უგზობისა და ტენიკის განუვითარებლობის გამო ბევრი ძველი ტყე უქმათ არის გაჩერებული და ხეები ღვება.

ევროპის ქვეყნებში ტყე თანდათან იღვეა და მაშასადამე მისი მოთხოვნილება უცხოეთის ბაზარზე მატულობს. 5 წლის გამანადგურებელი ომის შემდეგ ეს მოთხოვნილება ხომ კიდევ უფრო გაიზარდა. ამ პირობებში ჩვენს ტყეს დიდი ფასი ედება. საჭიროა მხოლოდ მისი დამუშავება და ბაზარზე გატანა.

საქართველოს ტყეები მარტო სივრცით და მასალის სიმრავლით როდია საინტერესო. ეს ტყეები უმეტეს ნაწილათ ძვირფასი ჯიშის ხეებისაგან შესდგება. ჩვენში (შავი ზღვის პირათ) ბლომათ შეხვდებით ბზას, რომელიც სხვაგან თითქმის არსად მოიპოვება ამ ჟამად. ალაგ-ალაგ არის წაბლი, ურთხელო, მუხა და სხვა. ძლიერ საინტერესოა აგრეთვე ე. წ. **რეზონანსის ტყე**, რომლისგან კეთდება ძვირფასი ინსტრუმენტები (როიალები, სკრიპკები და სხ.) და რომელიც საკმაო ბლომათ მოიპოვება ბორჯომის რაიონში, სვანეთისა და რაჭის სატყეოებში და სხვაგან. ბევრია ჩვენში წიფელა, რომელსაც სამწუხა-

რომ ჯერ კიდევ მარტო შეშათ ხმარობენ, მარა უცხოეთში მისგან აკეთებენ ძვირფას გრეხილ ავეჯეულობას. საქართველოს მდიდარ წიფლის ტყეებს შეეძლო ამ მხრივ მთელი ქვეყნის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება, რომ მათი რაციონალური გამოყენება სწარმოებდეს. ჩვენს ტყეებს წლიურად 5 მილიონ კუბიკურ ფუტზე მეტი მასალის მოცემა შეუძლია.

ამ მასალის რაციონალური დამუშავება რომ ხდებოდეს, ჩვენში მოეწყობოდა ქალაქის წარმოება, გრეხილი ავეჯეულობის კეთება, ხის ნარჩენების ქიმიური გადამუშავება ზოგიერთი წამლების მისაღებათ, სკიპიდარის, კანიფოლის და ფისის ბლომათა დამზადება და სხ. და სხვ.

ჩამოვთვალოთ ზოგიერთი საყურადღებო სატყეო აგარაკები:

1. **გაგრის სატყეო** 14 ათასი დესიატინისაგან შესდგება. სპეციალისტების გამოანგარიშებით ამ ტყეს შეუძლია 40 მილიონი კუბიკი ფუტი საშენებელი მასალის მოცემა. ტყე უტეხია და უმთავრესად ნაძვისა და ფიჭვისაგან შესდგება. ერთ დროს რუს და ფრანგ კაპიტალისტების მიერ განზრახული იყო აქ დიდი წარმოების დაწყება. ტყე ზედ ზღვაზეა მოღებული და მექანიკური ჩამოსაშვების შემწეობით პირდაპირ ბოღაზში შეიძლება მიტანა.

2. **გაგრის ტყის გაგრძელებას** შეადგენს **აზიბის ხეობის დიდი ტყე**, სივრცით 100 ათას დესიატინაზე

მეტი. ამ ტყის ზემო ნაწილი შესდგება წიწვიანი ჯიშებისაგან, ხოლო დაბლობში ფურცლიანი ჯიშები სქარბობენ. გარდა ნაძვისა და ფიჭვის აქ შეხვდებით წაბლს, ურთხელას და ბზას. უკანასკნელი ამ რაიონში ბლომათ მოიპოება და კარგი ღირსებისაც არის. ზოგიერთების ცნობით აქ ინახება დიამეტრში 6—10 ვერშოკიანი ბზა, რაც მეტად იშვიათ მოვლენას წარმოადგენს. ბზის მიერ დაკავებულ ტერიტორიას ექვსი ათას დესიატინამდი ითვლიან. ეს მეტად დიდ ღირებულებას წარმოადგენს. ნოციერი ნიადაგის და ზღვის თბილი ჰაერის გამო, ამ რაიონში ხე დიდხანს ძლებს და ძალიან დიდი იზრდება. აქ შეხვდებით საკვირველი სიდიდის ხეებს, რომელთაც 300 წელიწადს კიდევ ზრდა ვერ დაუთავებიათ მაშინ, როცა სხვაგან ჩვეულებრივად 80—100 წელს შემდეგ ტყე გადაბერებას იწყებს.

სამწუხაროთ ასეთი საყურადღებო სატყეო აგარაკი ჯერ კიდევ შესაფერისად გამოკვლეული და მოწყობილი არ არის.

3. შემდეგ ტყის დიდ მასივს ჩვენ ვხვდებით კოდორის ხეობაში, რომლის სიგრძე 80—90 ათას დესიატინას შეიცავს. აქაც არის ბზა და წაბლი. ბლომათაა მუხა, წიფელია და რცხილა, ზემო ნაწილში სოჭი და ნაძვი.

4. სვანეთის სატყეო 90 ათას დესიატინამდე აღწევს. აქედან 70 ათასი დესიატინა ნაძვით, ფიჭვი-

თა და სოჭით არის დაფარული. აქ არის რეზონანსის ჯიშის ხეები.

5. **ბაღდადის ტყე** წინასწარი გამოკვლევით 55 დესიატინამდი აღის. წაბლი აქაც არის. ბევრია წიფელა, ნაძვი და ფიჭვი. ეს ტყე ცოტათ თუ ბევრათ გამოკვლეულია, ომის დროს აქ რკინის გზის გაყვანას აპირებდენ და პროექტიც არის შედგენილი.

6. **სურების სააგარაკოში 20—25** ათასი დესიატინა ტყეა. ტყის გამოტანა აქედან შეიძლება მდსუფსის შემწეობით, რასაკვირველია, კალაპოტის გაწმენდის შემდეგ. ტყე ძველისძველია, უტეხი და მდიდარი მასალით. აქ სხვა ჯიშებს ნაძვი და ფიჭვი სჭარბობს.

7. **ახალციხის რაიონის ტყეების საერთო** სივრცე 120—130 ათას დესიატინამდი აღწევს. ეს ტყეები საკმაო კარგათ არის დაცული. რკინის გზამდი მისი მოტანა შეიძლება მდ. მტკვრით.

8. **საჩხერის სააგარაკო 35** ათას დესიატინამდი აღწევს. მის ერთ ნაწილს ამ ეამათ რკინის გზა ამუშავებს შპალებისა და შეშის დასამზადებლად.

9. **ლენტეხის სააგარაკო**, სივრცით 50 ათასი დესიატინა, უმეტესი ნაწილი ფიჭვისა და ნაძვისაგან შესდგება.

აქვეა რეზონანსის ნაძვი.

10. **ბორჯომის რაიონი**, 42 ათასი დესიატინამდია. ეს ერთად ერთი რაციონალურათ მოწყობი-

ლი სატყეოა მთელ რესპუბლიკაში. არის გაყვანი-
ლი გზები, ცალკე სატყეოები შეერთებულია ერთ-
მანეთს შორის ტელეფონით. ტყე აღწერილი და
გამოკვლეულია. ტყის ექსპლოატაცია ხდება თანახ-
მათ სატყეო ხარჯთ-აღრიცხვის წესებისა. ამიტომ
ბორჯომის ტყეები ყოველთვის დიდ შემოსავალს
აძლევდენ მაშინ, როცა რესპუბლიკის სხვა ტყეები ან
პირდაპირ ზარალს იძლეოდენ, ან და მეტად მცირე
სარგებელს. ასე, მაგალითად, ქუთაისის გუბერნიაში
13 კაპეიკი შემოსავალი მოქონდა, ბორჯომის რაი-
ონში კი 14 მანათამდი. ამუშავებს ამ ტყეებს თვით
სახელმწიფო.

11. **ბათუმის ოლქის** ტყე შესდგება უმეტეს
ნაწილათ ნაძვის, ფიჭვის, სოჭისა და წიფლისაგან.
აღაგ-აღაგ ტყე კარგადაა დაცული, მდიდარია მასა-
ლით და ზღვის სიახლოვის გამო დიდ ღირებულე-
ბას წარმოადგენს.

არის აგრეთვე სხვა დიდი ტყეები, როგორც,
მაგალითად, გომის, ალაზნისა და რაჭის ტყეები,
საიდანაც დიდძალი მასალის გამოტანა შეიძლება,
მარა ჩამოთვლილი სატყეო აგარაკებიც საკმაო წარ-
მოადგენას იძლევიან იმის შესახებ, თუ რა დიდი
სიმდიდრის პატრონია საქართველოს რესპუბლიკა და
რამდენათ გამოაკეთებს მის ფინანსიურ და ეკონო-
მიურ მდგომარეობას ამ სიმდიდრის საზრიანათ მოხ-
მარა.

მდინარეების ძალა.

მდინარეებს ჩვენში იყენებენ მხოლოდ მინდვრების მოსარწყავათ. ეს, რასაკვირველია, მათი მეტად კარგი თვისებაა: იგი ანოყოფრებს მიწას და უზრუნველყოფს მეურნის შრომას კარგი მოსავლით.

მაგრამ მდინარეებს აქვთ მეორე, უფრო დიდი ღირსება, რომელიც ჯერჯერობით თითქმის სრულგვით არ არის გამოყენებული. ჩვენ მხედველობაში გვაქვს მდინარის ძალის გამოყენება ელექტრონის ძალის მისაღებად, რომელსაც სხვანაირათ ჰიდრავლიურ ძალას ეძახიან.

საქართველოს მდინარეები დაქანებულ ტერიტორიაზე მიმდინარეობენ; ამიტომ ისინი მეტად ჩქარი არიან და დიდო ჰიდრავლიური ძალის მოცემა შეუძლიათ.

მდინარისაგან მიღებული ელექტრონის ძალა იმდენათ იაფია, რომ მას სპეციალისტები უფასოდ ძალას უწოდებენ. მართლაც, ერთხელ რომ ჰიდრავლიურ სადგურს მოაწყობთ და ფულს დახარჯავთ, მერე მისი ასამუშავებელი და შესანახი ხარჯები იმდენათ მცირეა, რომ შემოსავალთან შედარებით ანგარიშათაც არ ღირს.

მერე არ იკითხავთ, რამდენი ძალის მოცემა შეუძლია ჩვენს მდინარეებს?

საქართველოს მდინარეების მინიმალურ ენერჯიას ინჟენერები 2 ნახ. მილ. ცხენის ძალათ ითვლიან.

ერთი ცხენის ძალა კი ათი მუშის ძალას უდრის. ე. ი. ჩვენი მდინარეები თავის თავში ინახავენ 25 მილ. მუშის ძალას.

25 მილიონი უსასყიდლო მუშა!

მთელი ამ ძალის გამოყენება მრეწველობაში და სასოფლო მეურნეობაში რაღაც საზღაპრო რამეს ძეკმნიდა საქართველოში.

ჯერ-ჯერობით კი ამ კოლოსალურ ბუნებრივ სიმდიდრიდან მარტო 5 ათასი ცხენის ძალა არის გამოყენებული.

პირველი კონცესია დიდი ჰიდრაულიური სადგურის ასაშენებლათ რუსეთის მთავრობამ 1912 წ. 2 ნოემბერს მისცა ინგლისის ქვეშევრდომს ინჟინერ სტიუარტს.

უკანასკნელის მაგალითს სხვებმაც მიბაძეს და მრავალი მთხოვნელი მიაწყდა კავკასიის ნამესტნიკს. ამაში ნებართვა მიიღო მხოლოდ კომპ. ურბანოვიჩ-პალაშკოვსკისამ მდინარე რიონის ნაწილის გამოსაყენებლად ჭიათურაში ელექტრო მეტალურგიული წარმოების გასამართავად.

მარა არც ერთი ეს კონცესია არ განხორციელებულა. და ეს ბუნების ძვირფასი სიმდიდრე დღემდე ტყუილად იკარგება.

ჩვენი მდინარეების ერთი დამახასიათებელი თვისება იმაში მდგომარეობს, რომ პატარა მანძილზე ისინი დიდ ენერჯიას მოგვცემენ. ასე მაგალითად, ჩვენში არის:

6 პუნქტი, სადაც 10-დან 20 ათას ცხენ. ძალ. მიიღ
 19 " " 20 " 50 " " " *
 12 " " 50 " 100 " " " "
 და 7 " რომელსაც 100 ათას ცხენის ძალაზე მე-
 ტის მოცემა შეუძლია.

მდინარეების ძალის გამოყენება ჩვენთვის, პირ-
 ველ ყოვლისა, იმას ნიშნავს, რომ საქართველო
 სათბობ და სანათ მასალის მიღების მხრივ გარეშე
 ქვეყნებზე არ იქნება დამოკიდებული. ბაქოს ნავთი,
 ურომლისოდაც ამ ჟამათ ჩვენ ერთ დღესაც არ შე-
 გვიძლია არსებობა, ჩვენთვის საჭირო აღარ იქნება.
 ჩვენი მდინარეები იმდენ მამოძრავებელ ძალას იძლე-
 ვიან, რამდენის მისაღებად საჭირო იქნებოდა წლი-
 ურათ თითქმის 700 მილიონი ფუთი ნავთის დაწვა.

ხშირათ ვნატრობთ—ბაქოს რა დიდი სიმდიდ-
 რე აქვსო და იმას კი ვერ ვამჩნევთ, რომ არა ნაკ-
 ლები სიმდიდრე გვაქვს ჩვენი მდინარეების სახით
 შინ მოუხმარებლათ.

თუ რა დიდი სიკეთის მოცემა შეუძლია წყლე-
 ბის ძალის გამოყენებას—ეს სხვათაშორის, იქიდან
 ჩანს, რომ ნორვეგია-შვეციის მრეწველობა და ეკო-
 ნომიური სიძლიერე თითქმის სავსებით ბუნების ამ
 ძალის მოხმარებაზეა დამყარებული.

ზემოთ მოყვანილი ციფრების მნიშვნელობა კი-
 დევ უფრო ცხადი იქნება ჩვენთვის, თუ გავითვა-
 ლისწინებთ იმას, რომ 1914 წელს ინჟინერების გა-

მოანგარიშებით კავკასიის (მიიღეთ მხედველობაში მთელი კავკასიის და არა მარტო ამიერ-კავკასიის), ყველა ელექტრონის სადგურები (ბაქოს გამოკლებით) როგორც ჩვეულებრივი, ისე ჰიდრავლიური იძლეოდენ არა უმეტეს 135 ათასი ცხენის ძალისა. წარმოიდგინეთ ახლა ერთ წამს, რა იქნებოდა, რომ საქართველომ თავის მდინარეების ჰიდრავლიური ძალის მარტო ერთი მესამედიც რომ გამოიყენოს.

ახლანდელი ჩვენი რკინის გზების ასამოძრავებლად საჭირო იქნება სულ რაღაც 50—60 ათასი ცხენის ძალა. ყველა ჩვენს სამრეწველო დაწესებულებებს დიდი—დიდი ამის ნახევარი ენერჯია დასჭირდეთ. ქალაქების, დაბებისა და სოფლების გასანათებლათ, რაც უნდა ბევრი ვიანგარიშოთ, საკმარისი იქნება 100—120 ათასი ცხენის ძალა.

მარა იაფი ენერჯიის ქონება თვით იწვევს მრეწველობის განვითარებას. წარმოების ბევრი დარგი დღეს ვერ ხეირობს, იმიტომ რომ ძვირი ჯდება მისი მამოძრავებელი ძალით დაკმაყოფილება. წყლის ძალა ყველაზე უფრო იაფი ძალაა, და როგორც ასეთი, მაშასადამე, ის ხელს შეუწყობს წარმოების ახალ-ახალი დარგის აღორძინებას.

მართლაც, ჰიდროელექტრიული ძალის შემწეობით, როგორც გაკვრით წინათაც მოვიხსენეთ, ჩვენ შეგვეძლება ქიათურის შავიქვის ფერომარგანეცათ

ქცევა, რაც მოასწავებს ქვეყნის სიმდიდრის გამრავლებას. საქართველოს მაშინ ამ დარგში მეტოქე არ ეყოლება მთელ დედამიწის ზურგზე.

მდინარეების ძალის მოხმარა საფუძვლათ დაედება ჩვენში მიწის ხელოვნური სასუქის დამზადებას როგორც შინაური საჭიროების დასაკმაყოფილებლათ, ისე უცხოეთში გასატანათ. შეიძლება აღორძინდეს ქიმიური წარმოების სხვადასხვა დარგი, მაგალითად, შეიძლება დამზადება საღებავების, ასაფეთქებელ ნივთიერებათა—სელიტრის (ხელოვნური სასუქი), კალცის, კარბილის, ალიუმინის, ბერტოლეტის მარილის, ამიაკისა და სხვ.

მოგწყობა ელექტრონის ძალით გადადნობა რკინისა, სპილენძისა და სხვა მადნეულობისა.

ადვილი იქნება ისეთი ადგილების შორწყევა, რომელთაც ჩვეულებრივი სარწყავი სისტემა არ უდგება ან ძლიერ ძვირათ ჯდება. იაფი ენერჯის საშუალებით წყლის აყვანა მომადლო ადგილებზე მოღობით (насосами) ადვილია.

დაბოლოს, იაფი ენერჯია ნიშნავს ელექტრონით ამუშავებას: რკინის გზების, პორტების, ფაბრიკების, ქარხნების, მაღაროების; განათებას ქალაქების და სოფლების.

ერთი სიტყვით, დიდია სფერო ელექტრონის ენერჯის გამოყენებისა; დაუფასებელი მნიშვნელობა აქვს მას ქვეყნის საწარმოო ძალების განვითარე-

ბის საქმეში, თუ მისი მიღება საკმაო რაოდენობით შეიძლება და ძვირიც არ ჯდება.

როგორც დავინახეთ, საქართველოს მდინარეები იძლევა აუარებელ იაფ ენერჯიას, რომლის საესტებით დახარჯვას ვერასოდეს ვერ შესძლებს ჩვენი ქვეყანა, რა გინდ ძლიერ განვითარდეს ჩვენში მრეწველობა და სასოფლო მეურნეობა.

საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობა.

ჩვენს რესპუბლიკას აქვს ერთი დაუფასებელი სიძლიდრე, რომლის არც ხელის შეხება შეიძლება და არც ადვილათ გაზომვა. ეს—მისი გეოგრაფიული მდებარეობაა.

საქართველო მსოფლიო გზაჯვარედინზეა გაშენებული. ამას ახლაც ისეთი უდიდესი კულტურული და ეკონომიური მნიშვნელობა აქვს ერის ცხოვრებაში, როგორც წინეთ.

მართლაც, ჩვენ ვიცით, რომ წინანდელი ცივილიზაცია აღორძინდა იმ ქვეყნებში, რომლებიც ხმელეთისა თუ წყლის დიდი გზებით დაკავშირებული იყვენ სხვა ქვეყნებთან, მიმოსვლა და აღებ-მიცემა ქონდათ სხვა ერებთან. კარჩაკეტილი ხალხის ხვედრი ყოველთვის სისუსტე და ჩამორჩენა ყოფილა. ახლაც ასეა ის ერი და საქართველო დღეს ვერ იარსებებს, რომელსაც ზღვაზე გასავალი არა აქვს და არ შეუძლია პირდაპირ კავშირი დაიჭიროს

დაწინაურებულ ქვეყნებთან. თითოეული დიდი სახელმწიფოს ისტორია არის ისტორია მსოფლიო გზების ხელში ჩაგდებისთვის ბრძოლისა. დიდი ერი და სახელმწიფო ამას ჩადიოდა პირველობის, ჰეგემონიის მოსაპოვებლათ, პატარა—თავის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ და გასამტკიცებლათ.

როგორც კარგი ბინისათვის საჭიროა ფანჯარა სინათლისა და ჰაერის შესაშვებათ, ისე სახელმწიფოსთვის აუცილებელია თავისუფალი გზა და კავშირი განათლებულ კაცობრიობასთან. უიმისოდ ის ვერ გახდება თანამედროვე კულტურის მოზიარე და ეკონომიური და გონებრივი პროგრესი მისთვის ხელმიუწდომელი ხილი იქნება.

საქართველოს პატარა რესპუბლიკა არც ამ მხრივ არის ბედისაგან დაჩაგრული.

იგი პირდაპირ აკრავს შავ ზღვას და უჭირავს ორი კარგი ბოლაზი: ფოთი და ბათომი. შავი ზღვის შემწვობით ის პირდაპირ დაკავშირებულია ევროპასა და ამერიკასთან.

მარა ეს კიდევ ცოტაა.

საქართველო აკავშირებს ევროპასა და აზიას. ის ქვეყნის ამ ორი დიდი ნაწილის საზღვარზე ძევს. იგი აღმოსავლეთის და დასავლეთის შუაგული ცენტრია. ამიტომ აქ ერთდება დიდი მსოფლიო გზები. საქართველო შემაერთებელი ხილია დიდი და ატლან-

ტიის ოკეანესი, ცივ ოკეანესა და ხმელთაშუა ზღვის, ინდოეთის ოკეანესა და ნემეცთა ზღვისა.

მრავალი ქვეყნის ვაჭრობა და აღებ-მიცემა საქართველოს საშვალეებით უნდა მოეწყოს. აქ უნდა გამოიაროს სხვადასხვა ქვეყნის ნაწარმოებმა და ხალხმა, რომ თავის მიზანსა და დანიშნულებას მიადრწიოს.

ბათომი და თბილისი მსოფლიო ვაჭრობის ერთ-ერთი პუნქტია.

ამნაირათ საქართველო ხალხთა და ნივთთა დიდი მოძრაობის აუცილებელი მონაწილე ხდება.

ამიტომ ჰქონდა ჩვენთვის ასეთი დიდი მნიშვნელობა ბათომის გადმოცემის საკითხს. როცა დაიწყეს ბათომ-ყარს-თავრიზის რკინის გზის შესახებ ლაპარაკი და ამის განხორციელება დაუკავშირეს ბათომის ნეიტრალიზაციის საკითხს, მთელმა ერმა ინსტიქტიურათ იგრძნო, რომ მის არსებობას სამარეს უთხრიდენ და ისტორიული განვითარებისა და ეკონომიური პროგრესის გარეშე სტოვებდენ.

მართლაც, რაღა იქნებოდა საქართველო, თუ აზია-ევროპის უმეაერთებელი გზა მას განზე დატოვებდა? რათ გადიქცეოდა ერთხანს შემდეგ თბილისი—ეს საქონლის დიდი განმანაწილებელი ცენტრი, თუ ამ საქონლის მოძრაობა მას აშორდებოდა?

დიახ, საქართველოს იშვიათი გეოგრაფიული მდებარეობა მისი ერთი დაუფასებელი განძთაგანია,

რომელიც ხელს უწყობს მის ნივთიერ კეთილდღეობას და პირდაპირ მონაწილეთ ხდის თანამედროვე კულტურისა და განვითარების.

ამნაირათ ჩვენ დავინახეთ, რომ საქართველო თუმცა პატარა ქვეყანაა, მარა ყოვლად შემკული და ბუნებით მდიდარია. მას აქვს ყველაფერი, რაც საჭიროა სახელმწიფოს შესაქმნელათ და განსამტკიცებლათ. აკლია მხოლოდ ცოდნა და მიზანშეწონილი შრომა. ცოდნა ჩვენ უნდა შევიძინოთ და შრომას მივეჩვიოთ. ეს აუცილებელია. ქართველი ხალხი ამას შესძლებს. ამის თავდებია მისი როგორც შორეული, ისე ახლო წარსული და ის გმირული ბრძოლა, რომლის ცეცხლში მან უმწიკვლოთ გამოატარა დემოკრატიისა და საკაცობრიო იდეალების დროშა.

მომავალ საზოგადოებას საქართველო უნდა შეხვდეს არა ღარიბი და სუსტი, არამედ ლაღი და მშვენიერი დიდი სულიერი და ნივთიერი კულტურით.

ამის შესაძლებლობას ჩვენი უთვალავი ბუნებრივი სიმდიდრე იძლევა.

5
6716